

Kwaliteitshandboek HET EEPOS

Naam document: **Vrijheidsbeperkende maatregelen**

Datum document: 08/06/2019

Geldig voor: Alle afdelingen

Visie

In sommige situaties kunnen specifieke vrijheidsbeperkende maatregelen aangewezen zijn om – in het belang van de cliënt en/of de omgeving – het samenleven mogelijk te maken, maar de algemene visie binnen Het Eepos is dat we in alle omstandigheden streven naar een minimaal, uitzonderlijk en doordacht gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen.

Hoe dan ook kunnen vrijheidsbeperkende maatregelen enkel toegepast worden binnen het kader van de wettelijk vastgelegde criteria, met name:

- Wanneer het gedrag van de cliënt risico's inhoudt voor zijn/haar eigen fysieke integriteit.
- Wanneer het gedrag van de cliënt risico's inhoudt voor de fysieke integriteit van andere personen (cliënten en/of medewerkers).
- Wanneer de cliënt op ernstige wijze materiaal of infrastructuur beschadigt.

We moeten er steeds over waken dat dergelijke maatregelen geen leven op zich gaan leiden. Ze kunnen daarom enkel toegepast worden indien blijkt dat ze daadwerkelijk bijdragen tot de bescherming van de persoon en/of zijn omgeving, en/of indien het een hulpmiddel kan zijn om de algemene kwaliteit van leven van de betrokken persoon te vergroten.

Toepassingsgebied

(welke maatregelen vallen onder de procedure vrijheidsbeperkende maatregelen en welke niet)

In het kader van de procedure vrijheidsbeperkende maatregelen definiëren we een vrijheidsbeperkende maatregel als een 'handeling vanwege de begeleiders waarbij de fysieke en/of mentale vrijheid van een cliënt fundamenteel wordt ingeperkt zonder dat de cliënt hier zelf enige invloed kan op uitoefenen'.

Bij deze definitie willen we 2 bedenkingen formuleren.

1. Belang van het woord "fundamenteel": niet elke maatregel die iemands vrijheid inperkt, valt automatisch onder de toepassing van de procedure vrijheidsbeperkende maatregelen.
Zowel het "inperken van vrijheid" als het "zelf invloed kunnen uitoefenen" zijn dingen die in zeer uiteenlopende gradaties kunnen voorkomen. Zeggen dat iemand iets moet of niet mag doen en hierbij een beroep doen op je "gezag" als begeleider is natuurlijk van een heel andere orde dan iemand onder fysieke dwang iets opleggen. Hoewel het in beide gevallen gaat om vormen waarbij de handelingsvrijheid van de cliënt wordt ingeperkt, is het niet nodig en wenselijk om de eerste situatie te onderwerpen aan de formele regels binnen de procedure vrijheidsbeperkende maatregelen, terwijl dat in de tweede situatie wel erg belangrijk is.
2. Anderzijds is voorzichtigheid en reflectie steeds aangewezen.
Vrijheid is een belangrijke waarde in onze samenleving, en mogen we het inperken van andermans vrijheid nooit zomaar vanzelfsprekend vinden, ook niet als het over maatregelen gaat die op het eerste zicht onschuldig en/of noodzakelijk lijken. Het is wenselijk om steeds voldoende na te denken over de verschillende gehanteerde begeleidingstechnieken, en dit op verschillende vlakken: onderliggende waarden, noodzakelijkheid, impact op welbevinden, efficiëntie, enzovoort.

Kwaliteitshandboek HET EEPOS

Naam document: **Vrijheidsbeperkende maatregelen**

Datum document: 08/06/2019

Geldig voor: Alle afdelingen

Overzicht maatregelen

Vrijheidsbeperkende maatregelen kunnen zich situeren op volgende domeinen:

1. Afzondering (in een afgesloten ruimte)
2. Fixatie (gebruik van materiële hulpmiddelen om de bewegingsvrijheid te beperken)
3. Sedatie (toedienen van kalmerende medicatie)
4. Tracking (gebruik van elektronische hulpmiddelen om iemands bewegingen/locatie te traceren)
5. Voeding (onthouden van voeding en/of toedienen van voedsel of drank)

In het onderstaande schema wordt een overzicht gegeven van de verschillende maatregelen die in theorie en/of in praktijk denkbaar zijn. Hierbij wordt telkens aangegeven of we ze beschouwen als duidelijke, vrijheidsbeperkende maatregelen die enkel mogen gehanteerd worden mits de strikte toepassing van de afspraken binnen de procedure vrijheidsbeperkende maatregelen, ofwel als algemene (pedagogische en/of preventieve veiligheids-) maatregelen die buiten het toepassingsgebied van de procedure vallen.

Verder wordt ook duidelijk aangegeven welke vrijheidsbeperkende maatregelen wel of niet zijn toegelaten binnen Het Eepos.

GROEN	Toegelaten omdat het niet onder de definitie van vrijheidsbeperkende maatregel valt.
GEEL	Toegelaten buiten de procedure vrijheidsbeperkende maatregelen, maar enkel mits inachtneming van algemene en/of individuele pedagogische afspraken.
ORANJE	Enkel toegelaten binnen de procedure vrijheidsbeperkende maatregelen, met inachtneming van alle voorwaarden en afspraken (inclusief registratie en/of toepassing van specifieke, formele regels).
ROOD	Niet toegelaten binnen Het Eepos (of niet van toepassing).

Domein van vrijheidsbeperking	Maatregelen	Opmerkingen, afspraken, werkwijze,...
-------------------------------	-------------	---------------------------------------

Afzondering	<i>Verplichte</i> time-out in een <i>beveiligde en afgesloten</i> afzonderingsruimte	Kan enkel in <u>Dagcentrum Geel</u> in de <u>speciaal ingerichte afzonderingsruimte</u> , en enkel indien dit op voorhand werd beschreven in een <u>individueel handelings-repertorium</u> ! Meer uitleg rond voorwaarden en werkwijze: zie toelichting hieronder!
-------------	--	--

Kwaliteitshandboek HET EEPOS

Naam document: **Vrijheidsbeperkende maatregelen**

Datum document: 08/06/2019

Geldig voor: Alle afdelingen

Afzondering	<i>Verplichte</i> time-out in een <i>beveiligde en afgesloten</i> afzonderingsruimte	Op andere locaties en bij andere personen of situaties is dergelijke time-out <u>niet</u> toegelaten.
	<i>Verplichte</i> time-out in een <i>gewone, afgesloten</i> ruimte (bijv. eigen kamer)	Geen enkele deelnemer of bewoner kan alleen gelaten worden in een ruimte die op slot is.
		Het afsluiten van gebouwen en tuinen (terwijl er begeleiding aanwezig is), valt hier niet onder, en kan – indien aangewezen – als algemene veiligheidsmaatregel worden toegepast.
	<i>Niet-verplichte</i> time-out in een <i>gewone en niet-afgesloten</i> ruimte (bijv. eigen kamer)	Indien een deelnemer of bewoner door de begeleiding “met aandrang gevraagd” wordt zich naar een andere ruimte te begeven (om bijv. een conflictsituatie te ontmijnen of de betrokken persoon wat te laten kalmeren), valt dit niet onder de definitie vrijheidsbeperkende maatregel (want deelnemer of bewoner heeft inspraak of kan zelf de ruimte verlaten). Dit kan dus als gewone pedagogische maatregel worden toegepast.
<i>‘Verplichte’</i> time-out in een <i>gewone en niet-afgesloten</i> ruimte (bijv. eigen kamer)	Kan enkel worden toegepast indien de begeleider de <u>ganse tijd</u> bij de deelnemer/bewoner blijft. In dergelijke situaties kan het (samen) maken van een wandeling of het (samen) uitvoeren van een activiteit soms een beter alternatief zijn.	
Fixatie	Preventief gebruik van algemene fixatiemiddelen in functie van veiligheid (middelen die door persoon zelf kunnen worden losgemaakt)	Bijv. gebruik gewone autogordels. Dergelijke maatregelen zijn niet alleen toegelaten, maar meestal zelfs verplicht voor alle cliënten (en personeelsleden).

Kwaliteitshandboek HET EEPOS

Naam document: **Vrijheidsbeperkende maatregelen**

Datum document: 08/06/2019

Geldig voor: Alle afdelingen

Fixatie	Preventief gebruik van beperkte fixatiemiddelen in functie van veiligheid of comfort (persoon zelf is niet steeds in staat deze middelen los te maken).	Bijv. gebruik gordel of voorzettafel bij rolstoelen, opstaande bedsponden,... Is steeds toegelaten, voor zover het enkel situationeel wordt gebruikt in functie van veiligheid of comfort, en <u>deel uitmaakt van de begeleidingsafspraken die zijn opgenomen in het handelingsplan.</u>
	Preventief gebruik van ingrijpende fixatiemiddelen in functie van veiligheid	Bijv. gebruik van bedgordel, wegloopgordel, speciale autogordel,... Is slechts in zeer uitzonderlijke situaties toelaatbaar en enkel indien dit op voorhand werd beschreven in een <u>individueel handelingsrepertorium!</u> Dit handelingsrepertorium kan enkel worden opgemaakt in overleg met en goedkeuring van de ouders of de wettelijk vertegenwoordiger.
	Gebruik van ingrijpende fixatiemiddelen als reactie op probleemgedrag en/of op eigen initiatief van begeleiders	Het gebruik van fixatiemiddelen kan binnen Het Eepos enkel worden afgesproken als vaste, preventieve maatregel, nooit als maatregel die de door begeleiding kan toegepast worden in geval van probleemsituaties. Er kan m.a.w. nooit ruimte zijn voor interpretatie over het wel of niet toepassen van een fixatiemaatregel.
	In bedwang houden van cliënten, bijv. bij agressie	Ernstige vormen van fysieke confrontatie of het in stevig in bedwang houden van een persoon, zijn maatregelen die niet zijn toegelaten binnen Het Eepos. Indien dit bij grensoverschrijdend gedrag vanwege een cliënt toch zou (moeten) gebeuren, zal het voorval steeds geregistreerd en geëvalueerd worden binnen de procedure GOG. Een beperkte, fysieke tussenkomst kan in sommige situaties wel aangewezen of zelfs noodzakelijk zijn, maar hier moet steeds uiterst behoedzaam mee worden omgegaan. Nadien moet een dergelijke situatie steeds gemeld worden aan een verantwoordelijke.

Kwaliteitshandboek HET EEPOS

Naam document: **Vrijheidsbeperkende maatregelen**

Datum document: 08/06/2019

Geldig voor: Alle afdelingen

Sedatie	Toedienen van vaste, voorgeschreven sederende medicatie	Gebeurt onder de verantwoordelijkheid van de behandelende geneesheer, en valt niet onder de procedure vrijheidsbeperkende maatregelen. Voorgeschreven tijdstippen en dosissen moeten steeds correct nageleefd worden.
	Los toedienen van sederende medicatie door begeleidend personeel, bijv. bij probleemgedrag	Het geven van (extra) sederende medicatie is binnen Het Eepos steeds verboden, ook indien ouders of een dokter hiervoor toestemming zouden geven.
	Los toedienen van sederende medicatie door een dokter, bijv. bij probleemgedrag	Indien de wenselijkheid van sederende medicatie in een bepaalde situatie zou overwogen worden, kan dit enkel worden uitgevoerd door een dokter die bij de situatie wordt geroepen, en die autonoom en op eigen medische verantwoordelijkheid deze maatregel toepast.

Tracking	Gebruik van elektronische, hulpmiddelen om – in noodsituaties – te traceren waar iemand zich bevindt.	Bijv. gebruik van GPS-toepassingen via horloge, gsm,... Is slechts in zeer uitzonderlijke situaties toelaatbaar (bijv. wegloupedrag waardoor de fysieke integriteit van de persoon in het gevaar zou kunnen komen) en enkel indien dit op voorhand werd beschreven in een <u>individueel handelingsrepertorium!</u> Dit handelingsrepertorium kan enkel worden opgemaakt in overleg met en goedkeuring van de ouders of de wettelijk vertegenwoordiger.
	Gebruik van elektronische, hulpmiddelen om iemand te volgen of om regelmatig te traceren waar iemand zich bevindt.	Is niet toegelaten.

Kwaliteitshandboek HET EEPOS

Naam document: **Vrijheidsbeperkende maatregelen**

Datum document: 08/06/2019

Geldig voor: Alle afdelingen

Voeding	Het toepassen van voorgeschreven en/of afgesproken diëten.	Valt niet onder de procedure vrijheidsbeperkende maatregelen, voor zover het deel uitmaakt van het (overeengekomen) handelingsplan. Hierbij moet steeds bijzondere aandacht worden geschonken aan de mening en/of beleving van de bewoner of deelnemer zelf (niet enkel die van de ouders en/of begeleiders).
	Het eenzijdig toepassen van diëten, of het onthouden van voedsel (bijv. een maaltijd) als sanctie.	Is niet toegelaten.
	Het dwingend toedienen van voedsel of drank op medisch voorschrift.	Niet van toepassing. Is een medische handeling die niet kan of mag uitgevoerd worden door het begeleidend personeel.

Synthese: welke maatregelen zijn wel / niet toegelaten

Steeds toegelaten omdat ze niet onder de procedure vrijheidsbeperkende maatregelen vallen

- *Niet-verplichte* time-out in een *gewone* en *niet-afgesloten* ruimte (bijv. eigen kamer).
- Afsluiten van gebouwen en tuinen, terwijl er begeleiding aanwezig is.
- Preventief gebruik van algemene fixatiemiddelen in functie van veiligheid (middelen die door persoon zelf kunnen worden losgemaakt), bijv. gewone autogordels.
- Toedienen van vaste, voorgeschreven sederende medicatie.
- Het toepassen van voorgeschreven en/of afgesproken diëten.

Toegelaten buiten de procedure vrijheidsbeperkende maatregelen, maar enkel mits inachtneming van algemene en/of individuele pedagogische afspraken

- '*Verplichte*' time-out in een *gewone* en *niet-afgesloten* ruimte (bijv. eigen kamer): enkel indien er de ganse tijd een begeleider bij de deelnemer/bewoner aanwezig blijft.
- Preventief gebruik van beperkte fixatiemiddelen in functie van veiligheid of comfort (persoon zelf is niet steeds in staat deze middelen los te maken), bijv. gebruik gordel of voorzettafel bij rolstoelen, opstaande bedsponden,...: enkel bij situationeel gebruik in functie van veiligheid of comfort, en indien het deel uitmaakt van de begeleidingsafspraken die zijn opgenomen in het handelingsplan.

Kwaliteitshandboek HET EEPOS

Naam document: **Vrijheidsbeperkende maatregelen**

Datum document: 08/06/2019

Geldig voor: Alle afdelingen

- Een beperkte, fysieke tussenkomst in sommige situaties: uiterst behoedzaam mee om te gaan; situaties nadien te melden aan teamverantwoordelijke.
- Los toedienen van sederende medicatie door een dokter, bijv. bij probleemgedrag.

Enkel toegelaten binnen de procedure vrijheidsbeperkende maatregelen, met inachtneming van alle voorwaarden en afspraken (inclusief registratie en/of toepassing van specifieke, formele regels)

- *Verplichte* time-out in de *beveiligde* en *afgesloten* afzonderingsruimte in Dagcentrum Geel, voor deelnemers met een (vooraf opgemaakt en overeengekomen) individueel handelingsrepertorium.
- Preventief gebruik van ingrijpende fixatiemiddelen in functie van veiligheid (bijv. gebruik van bedgordel, wegloopgordel, speciale autogordel,...), voor deelnemers/bewoners met een (vooraf opgemaakt en overeengekomen) individueel handelingsrepertorium.
- Gebruik van elektronische, hulpmiddelen om – in noodsituaties – te traceren waar iemand zich bevindt.

Niet toegelaten binnen Het Eepos (of niet van toepassing)

- *Verplichte* time-out in een *afgesloten* afzonderingsruimte
 - op elke andere locatie dan DC Geel
 - in DC Geel: in een andere ruimte dan de beveiligde afzonderingsruimte
 - in DC Geel in de beveiligde afzonderingsruimte: voor deelnemers waarvoor geen individueel handelingsrepertorium ter zake werd opgemaakt.
- Gebruik van ingrijpende fixatiemiddelen als reactie op probleemgedrag en/of op eigen initiatief van begeleiders.
- In bedwang houden van cliënten, bijv. bij agressie. Indien dit bij grensoverschrijdend gedrag vanwege een cliënt toch noodzakelijk is, wordt dit steeds geregistreerd en geëvalueerd binnen de procedure GOG.
- Los toedienen van sederende medicatie door begeleidend personeel, bijv. bij probleemgedrag, ook indien ouders of een dokter hiervoor toestemming zouden geven.
- Gebruik van elektronische, hulpmiddelen om iemand te volgen of om regelmatig te traceren waar iemand zich bevindt.
- Het eenzijdig toepassen van diëten, of het onthouden van voedsel (bijv. een maaltijd) als sanctie.
- Het dwingend toedienen van voedsel of drank op medisch voorschrift.

Opmaak en gebruik van een individueel handelingsrepertorium inzake vrijheidsbeperkende maatregelen

Een individueel handelingsrepertorium inzake vrijheidsbeperkende maatregelen wordt opgemaakt in overleg met alle betrokkenen: enerzijds het begeleidend team tezamen met de hoofdbegeleider, orthopedagoog, afdelingscoördinator en directie, en anderzijds ook steeds met de ouders / wettelijk vertegenwoordiger en zo mogelijk ook met de deelnemer zelf.

Kwaliteitshandboek HET EEPOS

Naam document: **Vrijheidsbeperkende maatregelen**

Datum document: 08/06/2019

Geldig voor: Alle afdelingen

In het handelingsrepertorium wordt duidelijk en gedetailleerd beschreven voor welke indicatie welke maatregel kan worden toegepast en hoe deze praktisch wordt uitgevoerd.

Er wordt speciale aandacht geschonken aan de veiligheid en het welzijn van de cliënt, zowel m.b.t. de motieven om de maatregelen toe te passen als m.b.t. de mogelijke risico's tijdens de uitvoering van de maatregelen.

Het handelingsrepertorium wordt ter goedkeuring ondertekend, zowel namens de voorziening als namens de gebruiker. Het document wordt als bijlage toegevoegd bij het handelingsplan.

De directeur bewaart een overzichtslijst van alle cliënten waarvoor een individueel handelingsrepertorium inzake vrijheidsbeperkende maatregelen werd opgemaakt.

Ook indien er wijzigingen worden aangebracht aan het individueel handelingsrepertorium, moeten alle bovenstaande afspraken strikt worden toegepast.

Alle medewerkers van Het Eepos dienen de afspraken binnen elk individueel handelingsrepertorium steeds strikt te volgen!

Voorwaarden en werkwijze bij het gebruik van de beveiligde afzonderingsruimte in DC Geel

Enkel dagcentrum Geel beschikt over een speciaal ingerichte afzonderingsruimte

Hierbij werden/worden volgende materiële maatregelen in acht genomen:

- Het is een prikkelarme ruimte.
- De ruimte is minimaal bemeubeld.
- De ruimte beschikt over daglicht.
- De ruimte heeft een eigen rookmelder.
- De radiator is afgekast.
- De deur is voorzien van een raampje waardoor toezicht kan gehouden worden.
- Er is een systeem of regeling voorzien die een persoon die zich in de ruimte bevindt, permanent de mogelijkheid biedt om hulp in te roepen van een begeleider.
- Aan de inrichting van de ruimte mag niets veranderen zonder voorafgaande bespreking op het beleidsteam en toestemming van de directie.
- Het lokaal mag enkel voor andere doeleinden gebruikt worden indien dit geen afbreuk doet aan de hierboven beschreven maatregelen.

Individueel handelingsrepertorium m.b.t. vrijheidsbeperkende maatregelen

De verplichte afzondering in deze afzonderingsruimte kan enkel worden toegepast worden voor deelnemers waarvoor op voorhand een individueel handelingsrepertorium betreffende het gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen werd opgemaakt. Voor deelnemers waarvoor dit niet werd

Kwaliteitshandboek HET EEPOS

Naam document: **Vrijheidsbeperkende maatregelen**

Datum document: 08/06/2019

Geldig voor: Alle afdelingen

opgemaakt, kan de afzonderingsruimte niet gebruikt worden, ook niet in crisissituaties (tenzij vrijwillig en met de deur open).

Gebruik van de afzonderingsruimte

Indien er zich een situatie voordoet die in het individueel handelingsrepertorium werd beschreven als indicatie voor het gebruik van de afzonderingsruimte, zal de directe begeleider de cliënt naar de afzonderingsruimte begeleiden. Indien nodig roept deze begeleider de hulp in van een collega of de hoofdbegeleider.

De hoofdbegeleider en de afdelingscoördinator worden – indien ze aanwezig zijn in het dagcentrum – onmiddellijk op de hoogte gebracht van de afzondering.

De begeleider of hoofdbegeleider blijft continu aanwezig aan de andere kant van de deur en houdt op die manier permanent toezicht, zowel met betrekking tot de veiligheid en het welzijn van de betrokken deelnemer, als wat betreft het verloop van de time-out en het gedrag van de deelnemer. Door dit permanente toezicht is ook onmiddellijk gegarandeerd dat de deelnemer te allen tijde de hulp kan inroepen van de begeleider (die moet daar dan ook steeds en onmiddellijk op reageren).

Omwille van het permanente toezicht moeten er ook geen afspraken en/of registraties gebeuren m.b.t. controles om de zoveel tijd.

De wenselijke duur van de afzonderingsperiode wordt op het moment zelf ingeschat door de begeleider en/of hoofdbegeleider, hierbij rekening houdend met de richtlijnen die hieromtrent zijn opgenomen in het individuele handelingsrepertorium. In het algemeen hanteren we de richtlijn dat een afzondering bij voorkeur maximaal 15 à 20 minuten mag duren.

Registratie en evaluatie

- Na afloop wordt steeds het 'registratie- en evaluatieformulier gebruik afzonderingsruimte' ingevuld door de betrokken begeleider en/of hoofdbegeleider.
- De hoofdbegeleider of een andere leidinggevende brengt de ouders en/of wettelijke vertegenwoordiger op de hoogte van de toegepaste maatregelen en het verloop van de situatie, bij voorkeur telefonisch en ten laatste voor de deelnemer naar huis vertrekt.
- De hoofdbegeleider registreert het voorval in het register 'gebruik afzonderingsruimte' die door haar wordt bewaard.
- Elk voorval wordt ook ter info en/of ter bespreking vermeld op de eerstvolgende stafvergadering binnen de afdeling (tenzij in het individueel handelingsrepertorium anders werd afgesproken).
- Indien wenselijk wordt het individueel handelingsrepertorium – in overleg met alle betrokkenen – aangepast.
- In het kader van de procedure 'zelfevaluatie' zal – minstens jaarlijks – een algemene evaluatie worden uitgevoerd betreffende het gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen.

Kwaliteitshandboek HET EEPOS

Naam document: **Vrijheidsbeperkende maatregelen**

Datum document: 08/06/2019

Geldig voor: Alle afdelingen

Verwante documenten	Bewaring (plaats of persoon)
Fiche 'handelingsrepertorium m.b.t. vrijheidsbeperkende maatregelen (VBM)'	Cliëntdossier (bijlage bij handelingsplan)
Register 'gebruik gesloten afzonderingsruimte', met: <ul style="list-style-type: none">- Overzichtslijst van situaties waarbij de afzonderingsruimte werd gebruikt.- Ingevulde registratie/evaluatie- formulieren per situatie.	Hoofdbegeleider DC Geel
Overzichtslijst cliënten met handelingsrepertorium m.b.t. VBM	Directeur